

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٥١٤٣٣

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشکده اصول الدین قم

پایان نامه کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

موضوع:

بندگی و اصناف بندگان در قرآن و روایات

مرکز اطلاعات و کتابخانه ملی ایران
تهیه در آرش

استاد راهنما:

دکتر مجید معارف

۱۳۸۱

استاد مشاور:

دکترولی... نقی پورفر

۳۰ / ۱۰ / ۱۳۸۱

نگارش:

مرجان میرمحمد صادقی

۵۱۴۳۳

سال ۱۳۸۱

تقدیم به

ساحت مقدّس دوازدهمین اختر تابناک آسمان امامت و ولایت، جان
عالم امکان، سلالة انبیاء و اولیاء، مظهر عبادت و بندگی الله، حضرت
بقیة الله الاعظم حجة بن الحسن ولی عصر (عج) و اجداد طاهرینش

«... یا ایها العزیز مسنا و أهلنا الضّر و جئنا ببضاعة مزجاة فأوف لنا کیل
و تصدّق علينا، إن الله یجزی المتصدّقین (یوسف / ۸۸)

و به

روح پرفتوح حضرت امام خمینی رحمته، آن بزرگ مرد تاریخ و احیاگر
اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم، در عصر حاضر

و به

حضرت آیت الله سید علی خامنه‌ای مدّ ظله العالی رهبر فرزانه
انقلاب اسلامی

تقدیر و تشکر

از آنانکه دلم را به نور علم و معرفت روشن ساختند

با تقدیر از محقق بزرگوار حضرت علامه سیدمرتضی عسکری دام ظلّه ریاست محترم دانشکده اصول الدین، که در طی مدت تحصیل، همواره از رهنمودهای ارزنده‌شان بهره‌مند بودم و تواضع علمی ایشان نیز همیشه سرمشق راهم بوده است. و با سپاس از استاد ارجمندم جناب آقای دکتر مجید معارف که با پذیرش هدایت این رساله، بر من منت نهادند و با شکیبایی و دقت نظر بسیار از ابتدا تا انتهای انجام این تحقیق یار و راهنمایم بودند.

و با تشکر از جناب آقای دکتر ولی الله نقی پورفر استاد محترم مشاورم که در طول مدت تحصیل، از رهنمودهای ارزنده‌شان بهره‌مند بودم.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	چکیده
۲	مقدمه
۵-۵۰	بخش اول - کلیاتی در باب عبادت
۶	فصل اول: بررسی معانی لغوی و اصطلاحی واژه «عبادت»
۷	الف - معانی لغوی عبد و عبادت
۸	ب - معانی مشتقات عبادت
۱۰	ج) کاربرد قرآنی عبادت
۱۶	د) مشتقات عبد در قرآن
۱۸	ه) واژه عبادت از دیدگاه مفسران
۲۳	فصل دوم: مباحثی پیرامون عبادت
۲۳	مبحث اول - ارکان عبادت
۲۴	مبحث دوم - ملاک عبادت
۲۷	مبحث سوم - انواع عبادت
۲۷	۱- انواع عبادت از جهت تعدد انگیزه
۲۹	۲- انواع عبادت از جهت نوع معبود
۳۰	الف - عبادت طاغوت و انواع آن
۳۰	۱- عبادت شیطان
۳۱	۲- عبادت بتها

عنوان

صفحه

۳۱	۲-۱- عبادت جمادات
۳۱	۲-۲- عبادت موجودات بی روح
۳۲	۲-۳- عبادت بت های بشری
۳۴	۲-۴- عبادت فرشتگان
۳۵	۲-۵- عبادت جن
۳۵	۲-۶- عبادت هوای نفس
۳۸	ب- عبادت الله
۳۸	مبحث چهارم - صلاحیت های معبود
۳۹	۱- خالقیت
۴۰	۲- مالکیت و تدبیر امور
۴۱	۳- رازقیت
۴۳	۴- قدرت بر جلب نفع و دفع ضرر
۴۵	۵- هدایتگری
۴۶	مبحث پنجم - انواع معبود
۴۷	۱- معبود مجازی
۴۷	الف - شیاطین
۴۷	ب - بت ها
۴۹	۲- معبود حقیقی
۵۱-۹۱	بخش دوم - بررسی حقیقت عبادت
۵۲	فصل اول : حقیقت عبادت

فصل دوم: مقام عبودیت و مقام رسالت ۵۷

فصل سوم: انگیزه و فلسفه عبادت ۶۰

۱- فطری بودن عبادت و خداپرستی ۶۰

۲- رسیدن به قرب الهی ۶۲

۳- رسیدن به تقوی و رستگاری ۶۳

۴- وسیله شکرگزاری ۶۴

۵- نیل به هدایت و صراط مستقیم ۶۵

۶- شایستگی خداوند در معبود واقع شدن ۶۵

۷- عشق و حبّ به خدا و عبادت او ۶۶

۸- ملاحظه معاد و احوالات آن ۶۸

فصل چهارم: لوازم عبادت ۷۰

۱- امداد الهی ۷۰

۲- حضور قلب ۷۱

۳- عقل سلیم ۷۲

۴- معرفت ۷۳

۵- پذیرش ولایت ائمه اطهار(ع) ۷۴

۶- اخلاص ۷۵

عنوان

صفحه

فصل پنجم: موانع عبادت	۷۸
۱- تکبر	۷۸
۲- غفلت از یاد خدا و عوامل آن	۸۰
الف - شیطان	۸۰
ب - تعلق به دنیا	۸۱
ج - گناه	۸۳
۳- شرک	۸۴
۴- تحویل عبادت به روح	۸۶

فصل ششم: راههای تحصیل و ازدیاد عبادت	۸۷
۱- استعانت از امداد الهی	۸۷
۲- توجه زیاد به معاد	۸۸
۳- انجام عبادت با رغبت و عشق	۸۹
۴- افزایش علم و معرفت	۸۹
۵- ذکر خدا	۹۰
۶- از بین بردن موانع عبادت	۹۱

بخش سوم - اصناف بندگان در قرآن و روایات

مدخلی بر بخش سوم	۹۳
فصل اول: بندگان خداوند در تبار انسیان	۹۵
۱- بندگان خدا در تبار معصومین	۹۵

عنوان

صفحه

الف - پیامبران و ویژگیهای آنان	۹۶
۱- عدم استنکاف از بندگی	۹۶
۲- اجتناب از شرک و بت پرستی	۹۷
۳- داشتن معجزه	۹۷
۴- خلق نیکو	۹۸
۵- عدم درخواست اجر	۹۸
۶- اواب بودن	۹۹
۷- قوت در طاعت و عبادت	۹۹
۸- صالح بودن	۱۰۰
۹- تهجد و عبادت شبانه	۱۰۰
۱۰- خداترسی	۱۰۱
ب - امامان و ویژگیهای آنان	۱۰۲
۱- موحد بودن	۱۰۲
۲- پاکی از هر گناه	۱۰۳
۳- هدایتگری	۱۰۴
۴- ثبات در عمل و دانش	۱۰۴
۵- مبرا بودن از ظلم	۱۰۵
۶- استقامت در مسیر بندگی	۱۰۶
۷- توجه ویژه به خانواده	۱۰۶
۸- پیشوای پرهیزکاران	۱۰۷
۹- تحصیل رضای الهی	۱۰۷

عنوان

صفحه

- ۱۰- وفاکننده به عهد ۱۰۸
- ۱۱- انفاق در راه خدا ۱۰۸
- ۱۲- عدم درخواست اجر ۱۰۹
- ۱۳- خداترسی ۱۰۹
- ۲- بندگان خدا در تبار مؤمنان ۱۰۹
- بندگان مؤمن و اهم ویژگیهای آنان ۱۱۰
- ۱- استقامت در بندگی ۱۱۱
- ۲- تصدیق پیامبران ۱۱۲
- ۳- یقین به آخرت ۱۱۲
- ۴- تولّی و تبرّی ۱۱۳
- ۵- طلب رضای خداوند متعال ۱۱۳
- ۶- خشوع در عبادت ۱۱۴
- ۷- نمایان بودن آثار عبادت در سیما ۱۱۵
- ۸- داشتن نفس مطمئنه ۱۱۵
- ۹- اعراض از لغو ۱۱۵
- ۱۰- خداترسی ۱۱۶
- ۱۱- صبر و شکیبایی ۱۱۷
- ۱۲- توکل ۱۱۷
- ۱۳- عزّت و استواری ۱۱۸
- ۱۴- صداقت در بندگی ۱۱۸
- ۱۵- مداومت در حمد الهی ۱۱۹

۱۶- مداومت در توبه.....	۱۲۰
۱۷- استمرار در انفاق.....	۱۲۰
۱۸- پابندی به عهد و پیمان.....	۱۲۱
۱۹- حفظ حدود الهی.....	۱۲۱
۲۰- داشتن طینت پاک.....	۱۲۲
۲۱- سبقت در امور خیر.....	۱۲۲

فصل دوم: بندگان خداوند در تبار فرشتگان.....

ویژگیهای ظاهری و باطنی فرشتگان.....	۱۲۴
۱- بالدار بودن.....	۱۲۴
۲- نخوردن و نیاشامیدن.....	۱۲۵
۳- خاشع بودن.....	۱۲۵
۴- مصون بودن از خطا و عصیان.....	۱۲۶
۵- عمل نمودن به فرامین الهی.....	۱۲۶
۶- مداومت در تسبیح و تقدیس خداوند.....	۱۲۷
۷- ظاهر شدن بشکل بشر.....	۱۲۷
۸- انتقال اخبار عالم غیب.....	۱۲۸
۹- واسطه انجام کارهای الهی.....	۱۲۸

فصل سوم: بندگان خدا در تبار جنیان.....

ویژگیهای جنیان.....	۱۳۲
---------------------	-----

۱- آفریده شده از آتش	۱۳۲
۲- گروهی زندگی کردن	۱۳۲
۳- در خدمت انسان بودن	۱۳۲
۴- قدرت بر انجام کارهای سخت و خاص	۱۳۳
۵- بی اطلاع از عالم غیب	۱۳۳
۶- هدایت پذیری و عصیانگری	۱۳۴
فصل چهارم: بندگان غیرخدا از جهت عبودیت	۱۳۶
شیطان	۱۳۹
اهمّ و ویژگیها و عملکردهای شیطان	۱۴۱
۱- سرسلسله مستکبران	۱۴۱
۲- تغییردهنده فطرت پاک خدایی	۱۴۱
۳- فریب دهنده و دروغگو	۱۴۲
۴- وسوسه گر	۱۴۲
اصناف بندگان غیرخدا	۱۴۳
۱- کافران	۱۴۳
۲- منافقان	۱۴۴
اهمّ و ویژگیهای بندگان غیرخدا از جهت عبودیت	۱۴۵
۱- دارای خوی استکباری	۱۴۵
۲- سلطه شیطان بر آنان	۱۴۶
۳- پیرو هوای نفس خود	۱۴۷

۱۴۷	۴- مضطرب و هراسان
۱۴۸	۵- فاقد قدرت تفکر و عقل
۱۴۸	۶- گمراه و گمراه کننده
۱۵۰	۷- استهزاء کننده آیات الهی و پیامبران
۱۵۱	۸- مترف
۱۵۱	۹- تعدی کننده از حدود الهی
۱۵۲	۱۰- منکر خداوند سبحان و آخرت

بخش چهارم - آثار بندگی و عواقب تخلف از آن ۱۷۸ - ۱۵۳

فصل اول: آثار عبادت و بندگی بندگان خدا ۱۵۴

الف - آثار بندگی در دنیا ۱۵۴

۱- نعمت هدایت الهی ۱۵۵

۲- نعمت سکینه و آرامش ۱۵۵

۳- نعمت نصرت الهی ۱۵۶

۴- نعمت عدم خوف و حزن ۱۵۷

۵- نعمت فلاح و رستگاری دنیوی ۱۵۸

ب - آثار بندگی در هنگام مرگ ۱۵۸

۱- شنیدن ندای ملکوتی خداوند متعال ۱۵۸

۲- حضور ائمه اطهار (ع) در هنگام قبض روح ۱۵۹

۳- حضور فرشتگان نورانی و سفیدروی ۱۵۹

ج - آثار بندگی در آخرت ۱۶۰

عنوان

صفحه

- ۱- شنونده سلام و درود الهی ۱۶۱
- ۲- حضور در بارگاه قرب الهی و مشاهده جمال حق ۱۶۱
- ۳- رضایت خدا از بنده و بنده از خدا ۱۶۱
- ۴- همنشینی با اولیاء الله ۱۶۲
- ۵- جاودانگی در بهشت ۱۶۲
- ۶- عمر جاودانه ۱۶۲
- ۷- برخورداری از سلامت و امنیت ۱۶۳
- ۸- برخورداری از صفا و صمیمیت ۱۶۴
- ۹- برخورداری از نعمات مادی فراوان ۱۶۴

فصل دوم: عواقب تخلف از بندگی خداوند سبحان ۱۶۶

- الف - عواقب تخلف از بندگی در دنیا ۱۶۷
- ۱- محرومیت از هدایت الهی ۱۶۷
 - ۲- افزایش بیماریهای قلبی ۱۶۸
- ب - عواقب تخلف از بندگی در هنگام مرگ ۱۶۹
- ۱- توبیخ و سرزنش فرشتگان ۱۶۹
 - ۲- سخت جان دادن ۱۶۹
 - ۳- بسته بودن درهای آسمان بروی آنان ۱۷۰
- ج - عواقب تخلف از بندگی در آخرت ۱۷۰
- ۱- حبط اعمال ۱۷۰
 - ۲- شهادت اعضاء و جوارح بنده طاغوب بر ضد خودش ۱۷۱

عنوان

صفحه

۳- فراموش شده از جانب خداوند سبحان	۱۷۱
۴- محرومیت از قرب و رحمت الهی	۱۷۱
۵- مورد لعن و غضب الهی واقع شدن	۱۷۱
۶- همنشینی با شیاطین	۱۷۲
۷- مورد لعن و نفرین یکدیگر واقع شدن	۱۷۲
۸- محرومیت از شفاعت	۱۷۳
۹- محرومیت از بهشت و نعمتهای آن	۱۷۳
۱۰- برخورداری از عذابهای شدید جهنم	۱۷۴
۱۱- فشار شدید هنگام ورود به دوزخ	۱۷۴
۱۲- خلود در جهنم	۱۷۵
نتیجه گیری	۱۷۷
منابع و مأخذ	۱۷۹